

Monitor sociaal domein 2018

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Profiel van de Leidse bevolking	4
2.1	Leeftijdsopbouw.....	4
2.2	Prognose	4
2.3	Inkomen.....	5
3	Jeugdzorg / hulp	6
3.1	A. Profiel toegespitst op jeugd	6
3.2	B. Gebruik van jeugdhulp	8
3.3	C. Ervaring en participatie van cliënten	9
4	Zorg / Ondersteuning (Wmo).....	11
4.1	A. Profiel toegespitst op zorg.....	11
4.2	B. Gebruik van zorg	14
4.3	C. Ervaring en participatie van cliënten	17
5	Participatiewet	19
5.1	A. Profiel toegespitst op participatiewet.....	19
5.2	B. Gebruik van regelingen	21
5.3	C. Ervaring en participatie van cliënten	22
6	Stapeling en levensweganalyse	23
7	Begrippen en definities	26

1 Inleiding

Voor u ligt het kwantitatieve deel van de Monitor Sociaal Domein 2018. In deze monitor brengen we de stand van zaken in beeld met betrekking tot het gebruik van drie wetten: de Jeugdwet, de Wet maatschappelijk ondersteuning (WMO) en de Participatiewet. Gemeenten zijn sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van deze wetten.

Maatwerk- en algemene voorzieningen

Maatwerkvoorzieningen betreffen ondersteuning die wordt geleverd in de vorm van een product of dienst die is afgestemd op de wensen, persoonskenmerken, mogelijkheden en behoeften van een individu. Ook wel specialistische zorg of specialistische ondersteuning genoemd. Deze vorm van voorzieningen staat in deze monitor centraal. Algemene voorzieningen zijn toegankelijk zonder beschikking van de gemeente. Het gaat hier om de voorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn. Bijvoorbeeld de buurt- en clubhuizen, sociaal-cultureel werk, welzijnsactiviteiten etc. Deze soort voorzieningen komen in deze monitor niet aan bod.

Bronnen

In deze monitor worden gegevens uit verschillende bronnen bij elkaar gezet. De belangrijkste zijn de Monitor Sociaal Domein op Waarstaatjegemeente.nl en de website Leiden in Cijfers. Verschillende malen wordt in de tekst verwezen naar verdiepende gegevens, bijvoorbeeld wijkgegevens. Voor de overzichtelijkheid beperken we ons in deze monitor tot heel Leiden, maar een uitsplitsing per wijk is vaak wel beschikbaar. De gegevens op waarstaatjegemeente.nl maken het mogelijk om de Leidse cijfers te vergelijken met andere gemeenten. We hebben ervoor gekozen om waar mogelijk te vergelijken met het landelijk gemiddelde en met het gemiddelde van middelgrote steden (100.000-300.000 inwoners).

Leeswijzer

Voor elk van de drie wetten is een hoofdstuk waarin een vaste opbouw geldt: eerst wordt een profiel gegevens van de Leidse bevolking, toegespitst op die wet. Dan volgt een analyse van het gebruik dat wordt gemaakt van die wet. Tot slot volgt een beschrijving van de onderzoeken die zijn geweest waarbij cliënten aan het woord komen: hoe ervaren zij de ondersteuning die zij in het kader van die wet krijgen? Voorafgaand aan de drie hoofdstukken per wet wordt een algemeen profiel gegeven van de Leidse bevolking. Afsluitend volgt een hoofdstuk waarin stapeling van gebruik wordt geanalyseerd. Hoeveel huishoudens maken gebruik van meer dan één van de genoemde wetten?

Woord vooraf

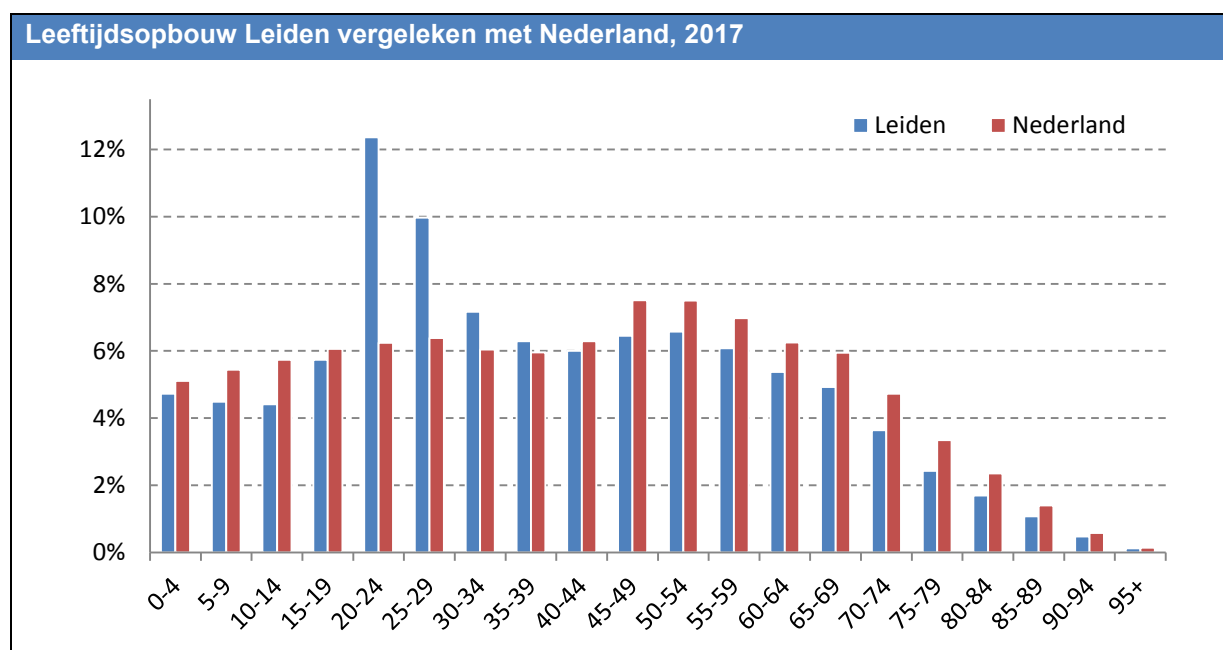
Deze monitor geeft een beschrijving van de stand van zaken in het sociaal domein en geen oordeel. Dat is ook niet mogelijk omdat hiervoor geen normenkader bestaat. Is het bijvoorbeeld goed of slecht dat het gebruik van een bepaalde voorziening stijgt of daalt? Het zou wenselijk zijn dat zo'n normenkader in de vorm van meetbare doelstellingen wordt opgesteld, dat zou de bruikbaarheid van deze monitor verhogen.

2 Profiel van de Leidse bevolking

Leiden had op 1 januari 2018 124.417 inwoners. Hiermee is Leiden de 21e stad van Nederland. Leiden is één van de meest verstedelijkte gebieden. Na Amsterdam, Den Haag en Rotterdam heeft Leiden de hoogste omgevingsadressendichtheid, een gangbare maat voor de mate van stedelijkheid.

2.1 Leeftijdsopbouw

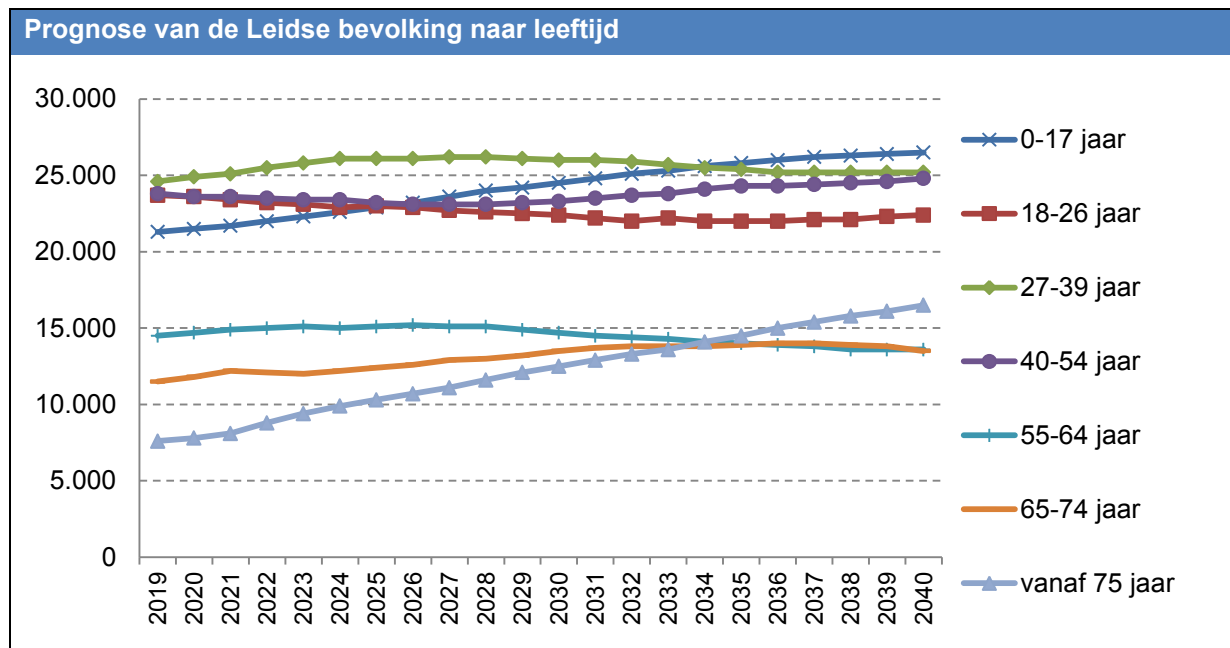
De leeftijdsopbouw van Leiden wijkt af van het Nederlandse gemiddelde. Duidelijk is te zien dat Leiden een studentenstad is. Tussen de 20 en 39 jaar zijn er relatief veel inwoners (vooral tussen de 20 en 29). Er zijn juist procentueel minder kinderen / jongeren onder de 20 jaar dan in Nederland en minder inwoners vanaf 40 jaar. → [Wijkgegevens over leeftijdsopbouw](#)

Bron: BRP

2.2 Prognose

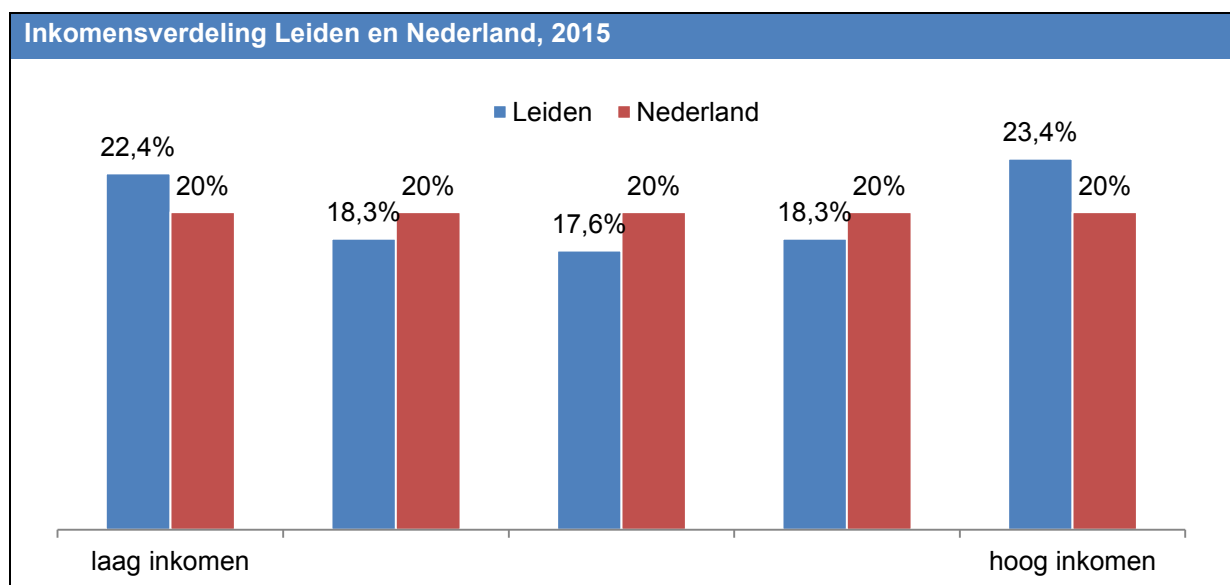
Als we kijken naar de prognose van het aantal inwoners van Leiden naar leeftijd dan vallen twee dingen op. Ten eerste zien we dat het aantal ouderen vanaf 75 jaar sterk stijgt (tot 16.500 in 2040). Maar daarnaast zal het aantal kinderen onder de achttien toenemen tot 26.500. Ook de landelijke trend geeft aan dat de jongere en oudere inwoners in aantal zullen toenemen, maar minder sterk dan in Leiden. → [Gedetailleerde gegevens over prognose](#)

Bron: PEARL

2.3 Inkomen

In een monitor die over het sociaal domein gaat is het van belang om te kijken naar de sociaal-economische situatie van de inwoners. Een manier om dat te meten is om te kijken naar de inkomensverdeling. Het blijkt dat in Leiden, vergeleken met Nederland, relatief veel mensen wonen met een laag inkomen, maar ook met een hoog inkomen. Gebruikelijk is om de landelijke inkomensverdeling in vijf gelijke groepen te verdelen en dan te kijken hoeveel een gemeente ervan afwijkt. In onderstaande grafiek is bijvoorbeeld te zien dat in de laagste inkomensklasse waarin in heel Nederland 20% valt, in Leiden 22,4% van de huishoudens zit en in de hoogste inkomensklasse zit 23,4% van de Leidse huishoudens. Hierbij is gecorrigeerd voor huishoudensomvang, en studenten zijn hierbuiten gelaten. → [Wijkgegevens over gemiddeld inkomen](#)

Bron: CBS

3 Jeugdzorg / hulp

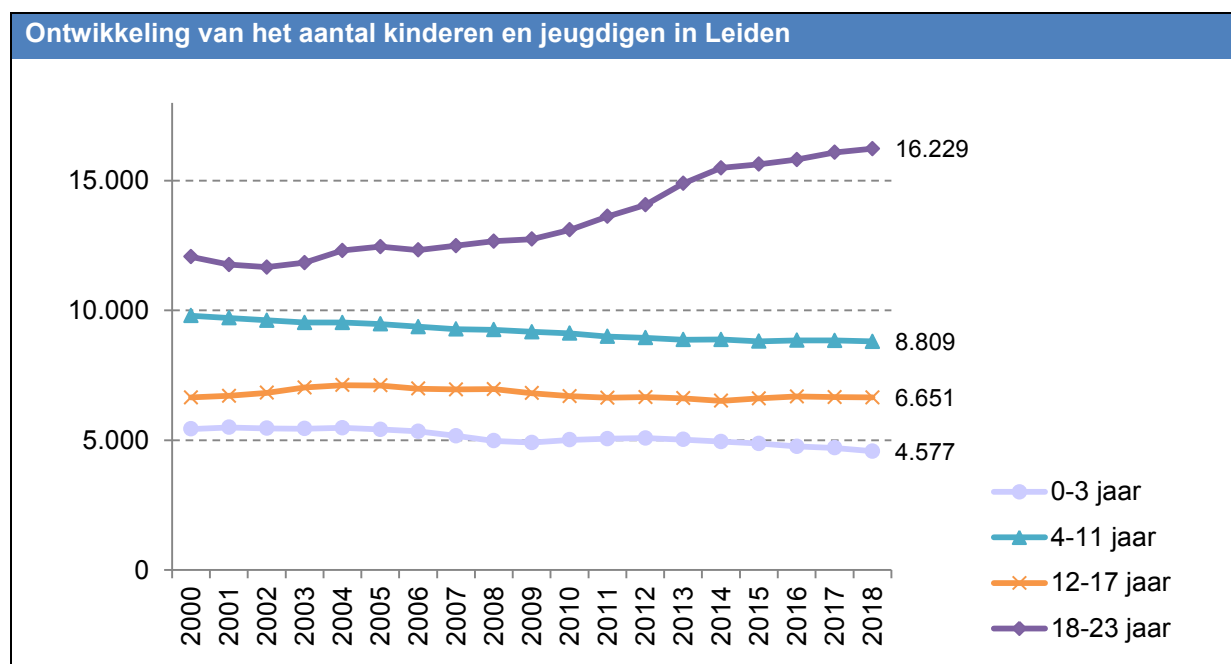
3.1 A. Profiel toegespitst op jeugd

Hier geven we een aantal kenmerken van kinderen en jongeren in Leiden. Hiermee ontstaat een globaal beeld van het aantal jongeren en enkele kenmerken ten opzichte van Nederland en t.o.v. jeugd in andere middelgrote steden. Er valt natuurlijk nog veel meer over jeugd te vertellen, maar we beperken ons tot zaken die raken aan het sociaal domein. We bespreken achtereenvolgens:

- aantal kinderen en jeugdigen
- eenoudergezinnen
- kinderen in armoede

• Aantal kinderen en jeugdigen

Het is afhankelijk van het onderwerp tot welke leeftijd we over 'jeugd' spreken. In de inleiding van dit hoofdstuk gaan we uit van kinderen en jongeren tot en met 23 jaar. Duidelijk te zien is de flinke stijging van het aantal 18-23-jarigen vanaf 2009. Het aantal kinderen van 0 tot en met 3 jaar is sinds 2000 gedaald met 16%, het aantal van 4 tot en met 11 jaar met 10% en het aantal kinderen van 12 tot en met 17 jaar is precies gelijk gebleven. → [Wijkgegevens over aantal jeugdigen](#)

Bron: BRP

In onderstaande grafiek staat het aantal kinderen weergegeven per afzonderlijke leeftijd. Het is opvallend dat in alle leeftijden tot en met 17 jaar het aantal kinderen rond de 1.100 ligt. In heel Nederland loopt het aantal jeugdigen geleidelijk op met de leeftijd. er zijn in Nederland dus steeds minder kinderen naarmate ze jonger worden, in Leiden is dat niet zo.

Aantal kinderen en jeugdigen naar leeftijd, 2018

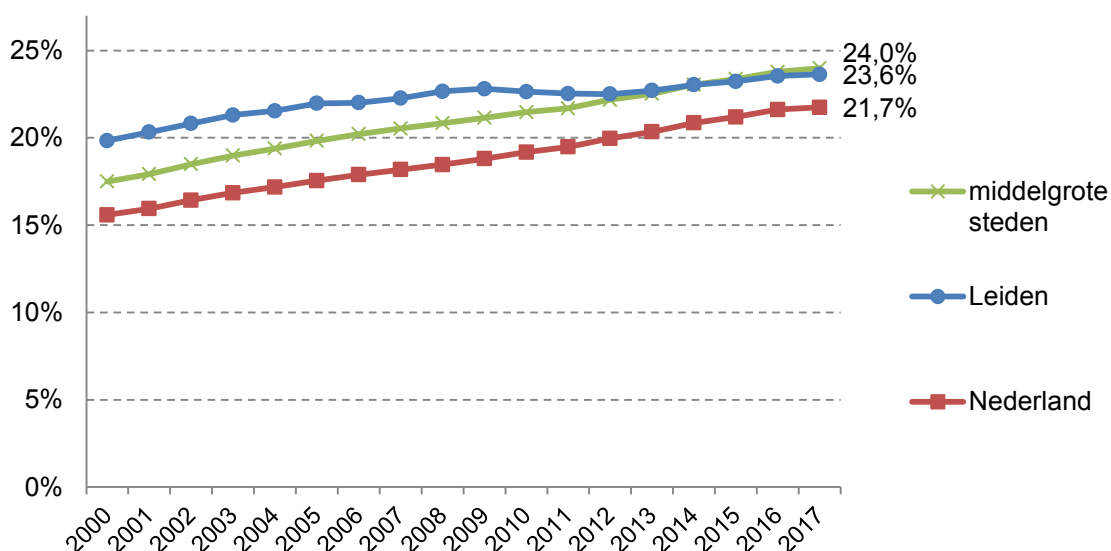

Bron: BRP

• Eenoudergezinnen

In Leiden is in 2017 23,6% van de huishoudens met kinderen een eenoudergezin. Gemiddeld in Nederland is dat 21,7% en in middelgrote steden 24,0%. Het percentage eenoudergezinnen is de afgelopen jaren gestegen. In Leiden overigens minder sterk dan in Nederland en de middelgrote steden gemiddeld.

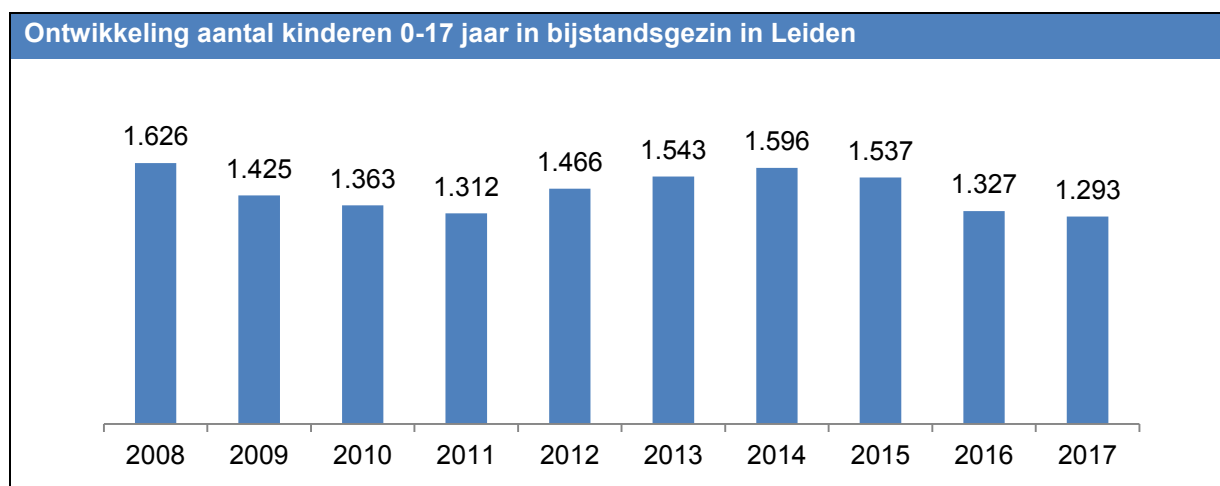
Ontwikkeling percentage eenoudergezinnen (van totaal aantal gezinnen met kinderen)

Bron: CBS

- **Kinderen in bijstandsgezinnen**

Het percentage kinderen dat in een bijstandsgesin woont is in Leiden op 1 januari 2017 6,4%. Het betreft 1.293 kinderen. Hierbij gaat het om kinderen onder de 18 jaar die nog thuis wonen. Het aantal kinderen in bijstandsgesinnen schommelt de afgelopen jaren tussen de 1.300 en 1.600. Tussen de 6,4% en 7,9%. Overigens kunnen kinderen in gesinnen zonder bijstandsuitkering (ook) in armoede leven. → [Wijkgegevens over kinderen in bijstandsgesinnen](#)

Bron: Gemeente Leiden

3.2 B. Gebruik van jeugdhulp

Er zijn vier vormen van jeugdzorg te onderscheiden die vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. In de bijlage staat uitgelegd wat het precies is.

- jeugdhulp zonder verblijf (0-17 jaar)
- jeugdhulp met verblijf (0-17 jaar)
- jeugdbescherming (0-17 jaar)
- jeugdreclassering (12-23 jaar)

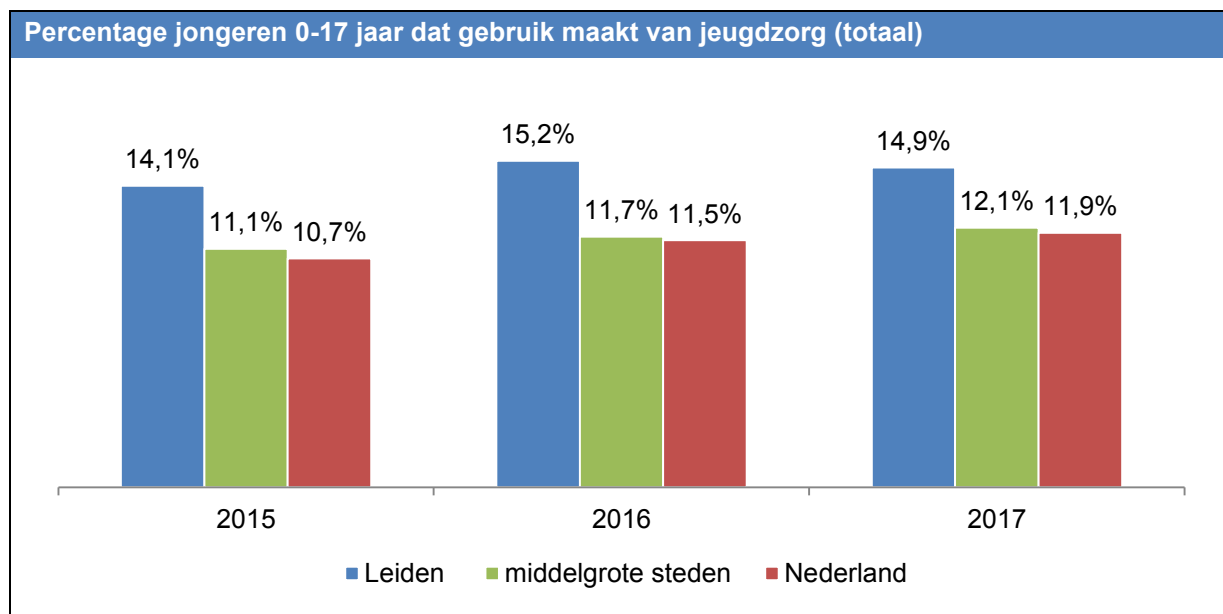
Aantal en percentage jongeren dat gebruik maakt van jeugdzorg in Leiden							
	Aantal				%		
	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Jeugdhulp zonder verblijf	2.690	2.970	2.875		13,3%	14,6%	14,2%
Jeugdhulp met verblijf	235	215	240		1,2%	1,1%	1,2%
Jeugdbescherming	215	190	195		1,1%	0,9%	1,0%
Jeugdreclassering	60	65	60		0,3%	0,3%	0,3%
Totaal jeugdhulp* (0-17 jaar)	2.845	3.100	3.020		14,1%	15,2%	14,9%

Bron: CBS Beleidsinformatie jeugd (via waarstaatjegemeente.nl)

* Het totaal aantal jongeren met jeugdhulp is niet gelijk aan het totaal van de afzonderlijke vormen. Dat komt omdat er jongeren zijn die twee of meer vormen van jeugdzorg ontvangen. Bovendien zijn de leeftijdscategorieën niet altijd gelijk.

Het blijkt dus dat het aantal jeugdigen met jeugdhulp in Leiden rond de 15% ligt. Het grootste deel daarvan betreft jeugdhulp zonder verblijf. In totaal gaat het om zo'n drieduizend personen. In onderstaande grafiek is te zien dat het percentage in Leiden hoger ligt dan landelijk en in andere middelgrote steden. → [Wijkgegevens over gebruik jeugdzorg](#) (pagina 4)

Bron: CBS Beleidsinformatie jeugd (via waarstaatjegemeente.nl)

Gedurende een jaar worden met jongeren in de jeugdhulp trajecten opgestart en afgesloten. Per jongere kunnen meerdere trajecten lopen, daarom zijn de onderstaande cijfers niet helemaal te vergelijken met die hiervoor, die over het aantal jeugdigen gaan.

Uit de tabel blijkt dat ongeveer driekwart van de trajecten volgens plan wordt afgesloten. Een kwart wordt voortijdig afgesloten. De redenen hiervoor kunnen verschillend zijn. Wat het meest voorkomt is dat partijen in overeenstemming besluiten het traject voortijdig te beëindigen, soms is het eenzijdig door de cliënt of door de zorgaanbieder. Overigens wijken de overeenkomstige percentages voor heel Nederland en voor het gemiddelde van middelgrote steden niet veel af.

Aantal en percentage afgesloten trajecten jeugdhulp in Leiden naar reden							
	Aantal				%		
	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Beëindigd volgens plan	1.095	1.515	1.575		74%	78%	77%
Voortijdig afgesloten totaal	375	415	465		26%	22%	23%
- in overeenstemming	165	215	215		11%	11%	11%
- eenzijdig door cliënt	55	90	95		4%	5%	5%
- eenzijdig door aanbieder	35	60	35		2%	3%	2%
- wegens externe omstandigheden	120	55	125		8%	3%	6%
Totaal beëindigde trajecten	1.470	1.930	2.040		100%	100%	100%

Bron: CBS Beleidsinformatie jeugd (via waarstaatjegemeente.nl)

3.3 C. Ervaring en participatie van cliënten

Jeugdzorg wordt in regionaal verband georganiseerd. Leiden werkt samen in de regio Holland Rijnland. De gemeenten hebben de vrijheid om zelf vorm te geven aan een cliëntervaringsonderzoek. Holland Rijnland heeft besloten het [Cliëntervaringsonderzoek Jeugdhulp 2016](#) uit te laten voeren door middel van participatief narratief onderzoek. Dit type onderzoek levert inzichten op over wat er goed

en minder goed gaat met de jeugdhulp op basis van een groot aantal concrete ervaringen van jongeren en hun ouders. Deze inzichten en ervaringen stellen de gemeenten, de aanbieders en de samenwerkingspartners in staat om te leren van de praktijk en het jeugdhulpsysteem verder te verbeteren. het onderzoek is uitgevoerd door Story Connect. De conclusies waren:

Uit de evaluatie van de verzamelde ervaringen blijkt dat de respondenten de **kwaliteit** van de jeugdhulp in de regio Holland Rijnland overwegend positief beoordelen. Het aantal positieve ervaringen verhoudt zich in een ratio van 2:1 tot de negatieve ervaringen. Het aantal negatieve ervaringen is niettemin significant en benadrukt de noodzaak tot continue verbetering van de jeugdhulp. Een groot deel van de positieve ervaringen betreft bovendien relatief eenvoudige, enkelvoudige hulpvragen waarvoor een groot aanbod van aanbieders beschikbaar is.

De respondenten zijn ook tevreden over de **toegang** tot de jeugdhulp. Uit de verzamelde ervaringen en de Verteltafels bij de JGT's blijkt dat ouders én jongeren de Jeugd- en Gezinsteams (JGT's) ervaren als laagdrempelige voorzieningen waar zij snel en makkelijk terecht kunnen voor advies en persoonlijke ondersteuning..

Negatieve beoordelingen van de jeugdhulp vallen in veel gevallen samen met het ontbreken van een snelle **doorstroming** naar de juiste specialistische jeugdhulp of het ontbreken van passend aanbod.

De deelnemers aan het onderzoek ervaren het **effect** van jeugdhulp op de ontwikkeling van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid en de participatie van de jeugdigen in sterke mate positief. Het percentage deelnemers dat negatieve effecten ervaart is klein.

De **samenwerking** tussen hulpverleners onderling en met andere ketenpartners – met name uit de medische sector en het onderwijs - beoordelen respondenten overwegend positief, maar vooral rondom de samenwerking met scholen zijn er aanwijzingen dat verbeteringen mogelijk zijn.

Momenteel loopt een onderzoek naar de cliëntervaringen over 2017. De resultaten komen medio september 2018 beschikbaar.

4 Zorg / Ondersteuning (Wmo)

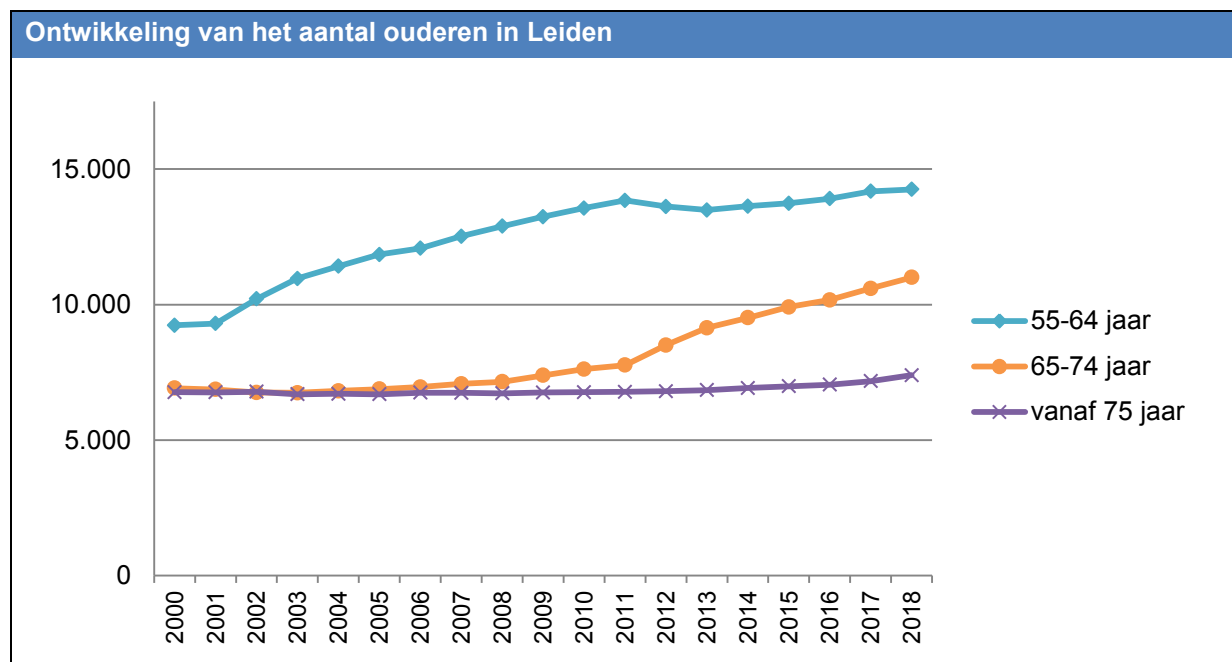
4.1 A. Profiel toegespitst op zorg

We kijken naar

- aantal ouderen
- gezondheid en leefstijl
- zelfredzaamheid en mantelzorg

• Aantal ouderen

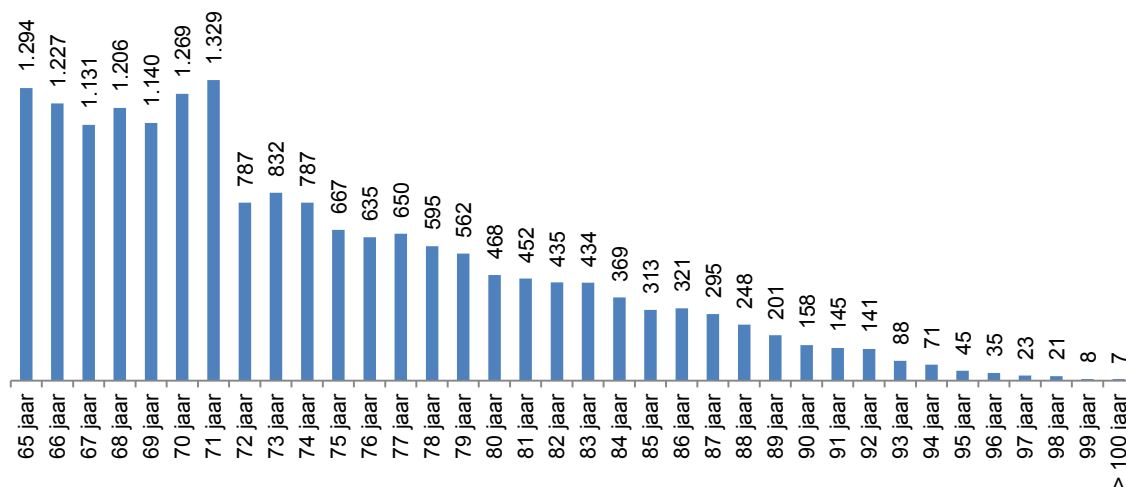
Niet alle mensen die zorg nodig hebben zijn oud, maar de zorgbehoefte neemt wel toe met de leeftijd. Daarom is het goed om eerst eens te kijken naar het aantal ouderen in de gemeente Leiden. De afgelopen jaren is dit aantal gestegen. Tot ongeveer 2011 steeg het aantal 55-64-jarigen het snelst, vanaf dat jaar het aantal 65-74-jarigen. Dit is niet verwonderlijk want het is dezelfde groep mensen, geboren tussen 1946 en 1950. Vanaf 2021 zal de groep inwoners vanaf 75 jaar gaan stijgen, dat zagen we ook al in het algemene profiel van Leiden. → [Wijkgegevens over aantal ouderen](#)

Bron: BRP

In onderstaande grafiek is ook duidelijk te zien dat het aantal ouderen van 71 jaar of jonger fors hoger is dan dat van 72 jaar of ouder. Elk jaar schuift de 'jongere' groep door.

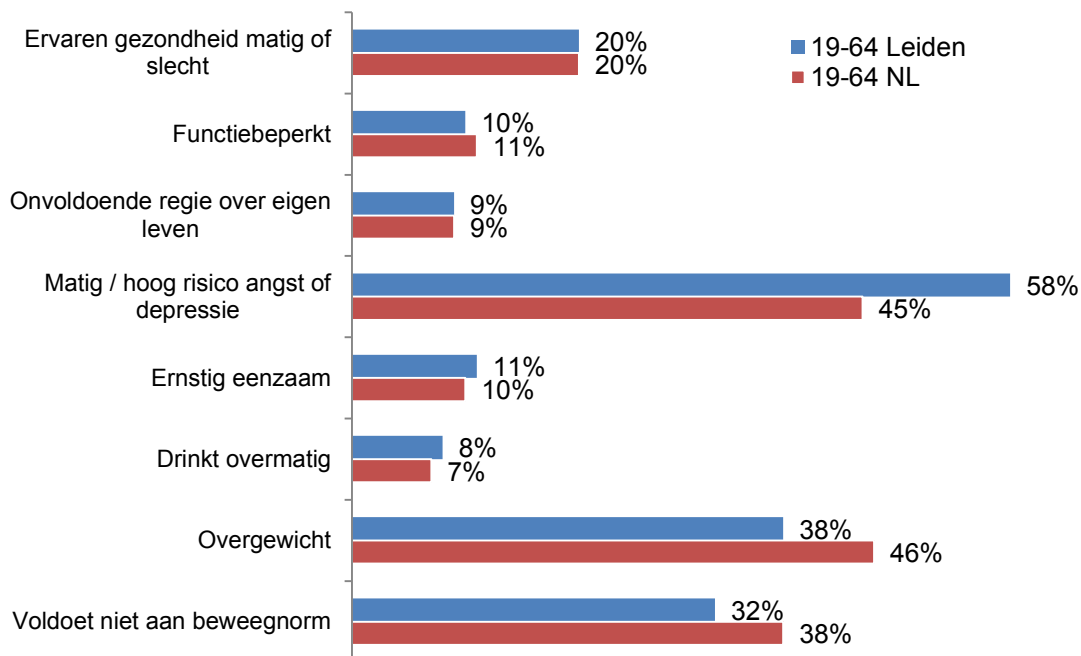
Aantal inwoners vanaf 65 jaar naar leeftijd in Leiden, 2018

Bron: BRP

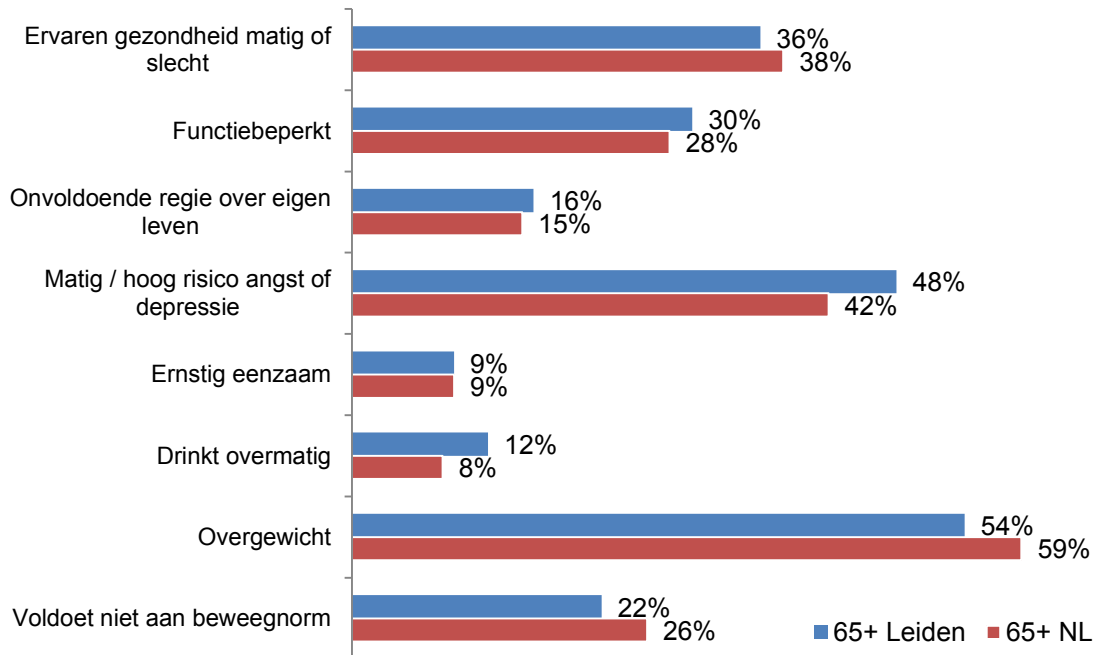
De GGD voert elke vier jaar een [Gezondheidspeiling](#) uit onder volwassenen. De uitkomsten kunnen worden gesplitst in de leeftijdsgroepen 18-64 jaar en 65+ jaar. Hieronder staan enkele uitkomsten voor Leiden vergeleken met het landelijk gemiddelde.

Gezondheid en leefstijl 19-64 jarigen in Leiden en Nederland

Bron: GGD

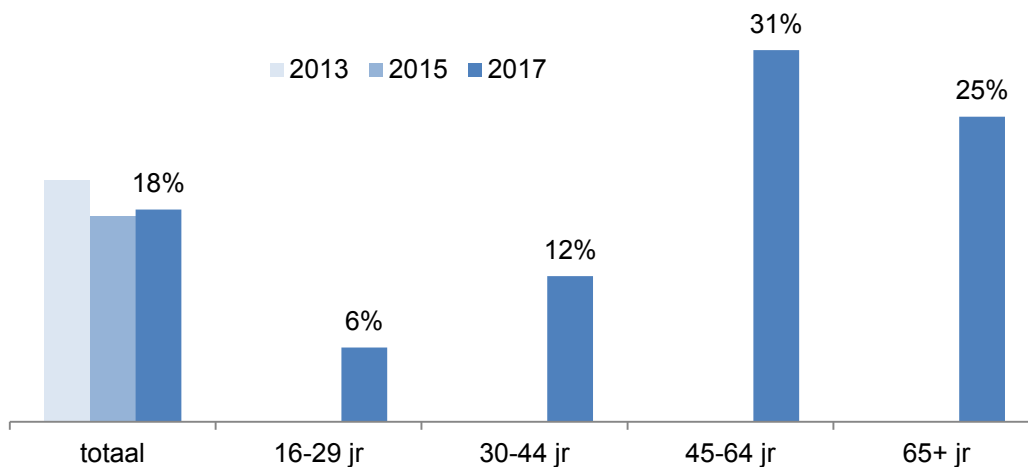
Gezondheid en leefstijl 65-plussers in Leiden en Nederland

Bron: GGD

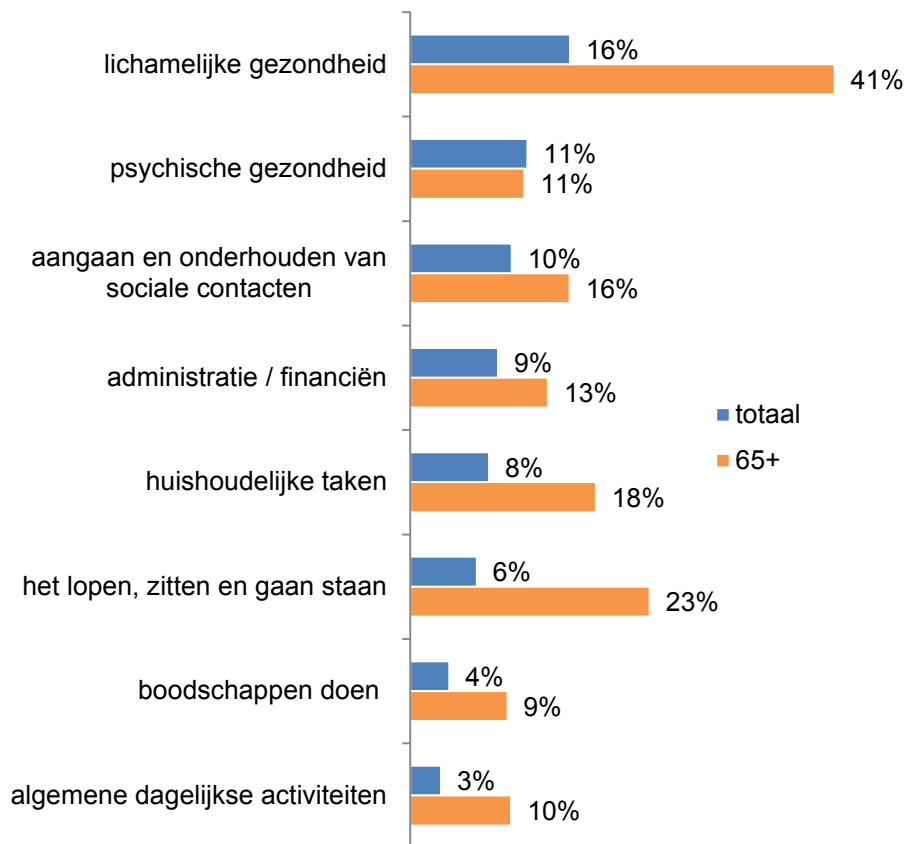
In de Leidse [Stads- en wijkenquête](#) wordt gevraagd of mensen mantelzorg geven. De laatste editie van deze enquête is die van 2017. Deze is in de vorige Monitor sociaaldomein al aan de orde geweest, maar voor de volledigheid bespreken we enkele uitkomsten hier nogmaals. Mantelzorg wordt in de Stads- en wijkenquête gedefinieerd als “onbetaalde, vaak langdurige zorg van een bekende uit de eigen omgeving, zoals de partner, ouders, kind, burens of vrienden, aan iemand die voor langere tijd ziek, hulpbehoevend of gehandicapt is. Deze zorg kan bestaan uit het huishouden doen, wassen en aankleden, gezelschap houden, vervoer, geldzaken regelen, enz.” Gemiddeld genomen geeft 18% van de Leidenaren mantelzorg, inwoners tussen de 45 en 64 jaar het vaakst.

Percentage Leidenaren dat mantelzorg geeft naar leeftijd

Bron: Stads- en wijkenquête Leiden 2017

Percentage inwoners dat enkele of veel problemen heeft met onderstaande activiteiten/aspecten

Bron: Stads- en wijkenquête Leiden 2017

4.2 B. Gebruik van zorg

Er zijn vier vormen van maatwerkarrangementen WMO (individuele WMO-voorzieningen) te onderscheiden die vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. (zie bijlage voor definities)

- ondersteuning thuis
- hulp bij het huishouden
- verblijf en opvang
- hulpmiddelen en diensten

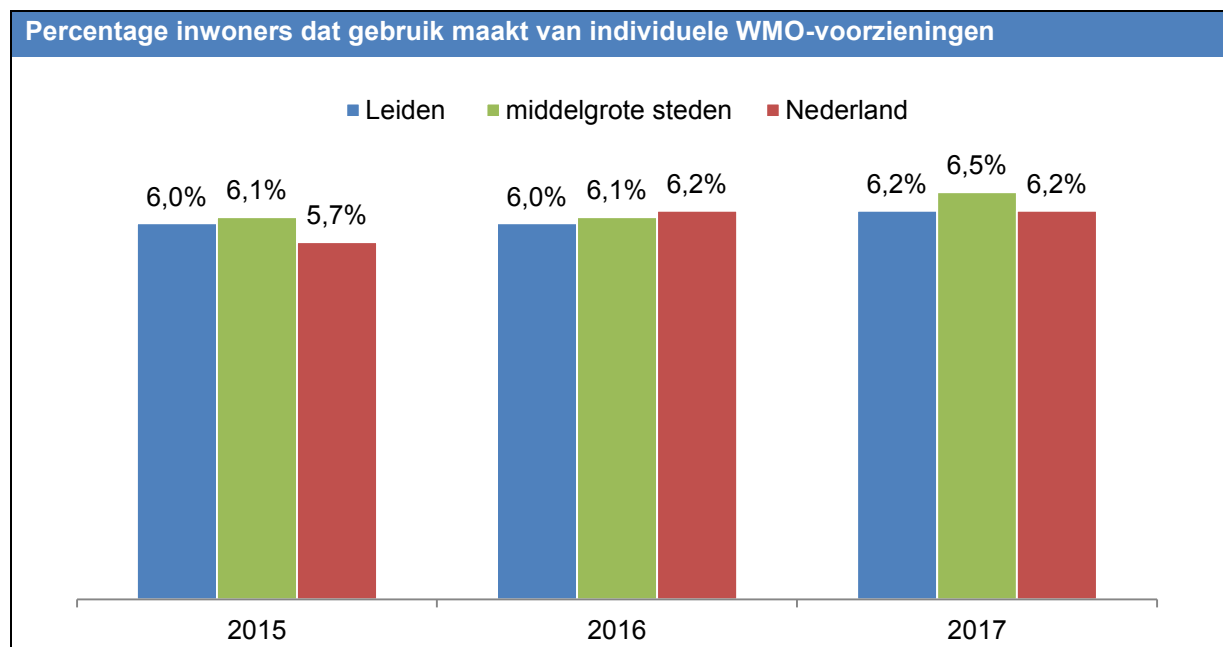
Aantal en percentage inwoners dat gebruik maakt van individuele WMO-voorzieningen in Leiden

	Aantal				%		
	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Ondersteuning thuis	1.560	1.750	1.975		1,5%	1,4%	1,6%
Hulp bij het huishouden	2.595	1.585	1.615		2,0%	1,3%	1,3%
Verblijf en opvang	765	840	850		1,0%	0,7%	0,7%
Hulpmiddelen en diensten	5.080	5.060	5.130		4,0%	4,1%	4,2%
Totaal maatwerkarrangementen	7.505	7.330	7.600		6,0%	6,0%	6,2%

Bron: CBS Monitor sociaal domein (via waarstaatjegemeente.nl)

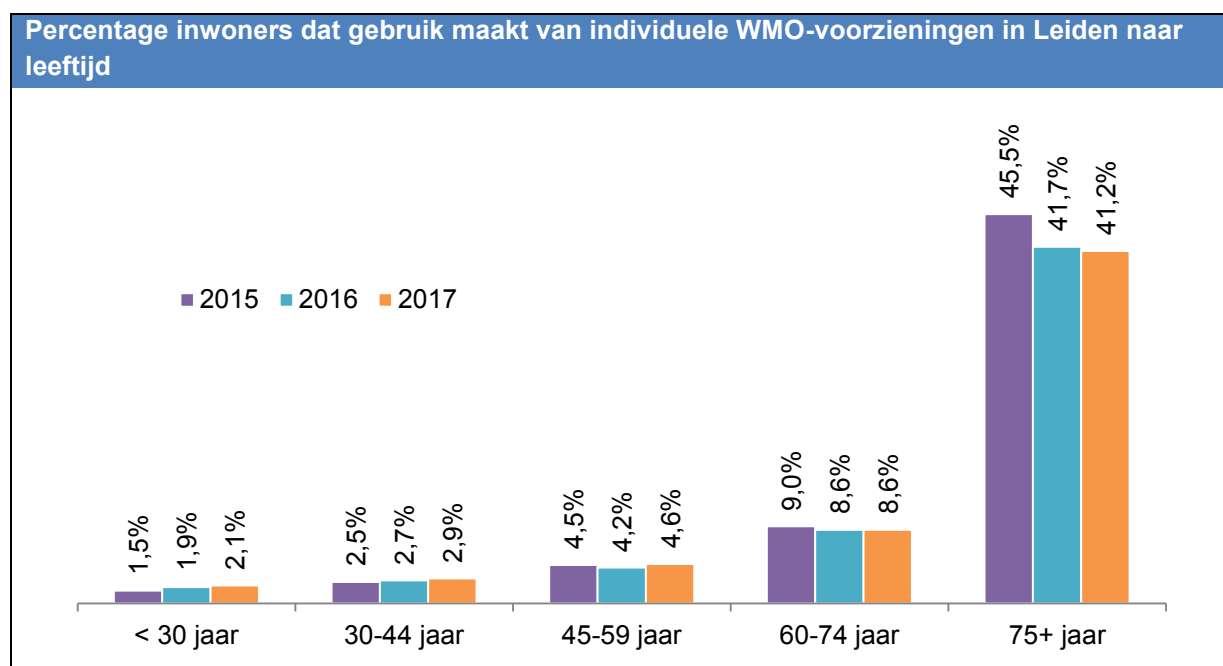
Wat duidelijk te zien is, is dat het aantal mensen dat hulp bij het huishouden ontvangt tussen 2015 en 2016 is gedaald en in 2017 op hetzelfde niveau is gebleven. In totaal is het aantal mensen dat een WMO-voorziening ontvangt tussen 2016 en 2017 gestegen. Vooral het aantal mensen dat ondersteuning thuis ontvangt is gestegen. Bij vergelijking van Leiden met andere middelgrote steden dan blijkt dat in Leiden relatief wat minder mensen gebruik maken van een WMO-voorziening.

→ [Wijkgegevens over gebruik WMO-voorzieningen](#)

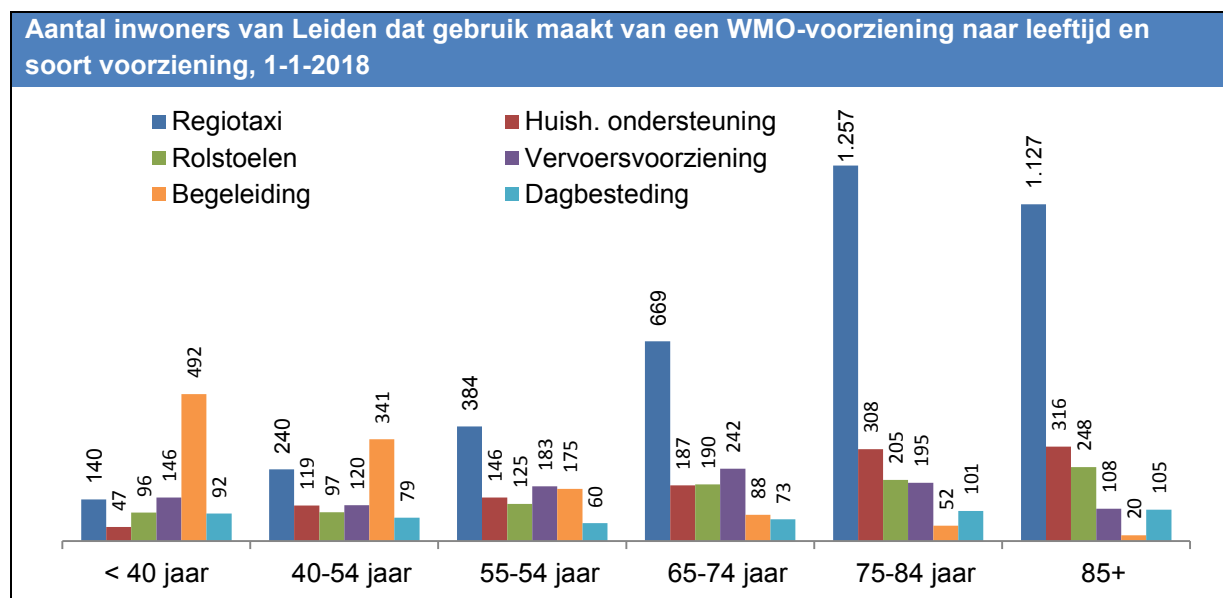
Bron: CBS Monitor sociaal domein (via [waarstaatjegemeente.nl](#))

Bij vergelijking tussen leeftijden dan blijkt dat het WMO-gebruik stijgt met de leeftijd. Vooral inwoners vanaf 75 jaar maken ervan gebruik.

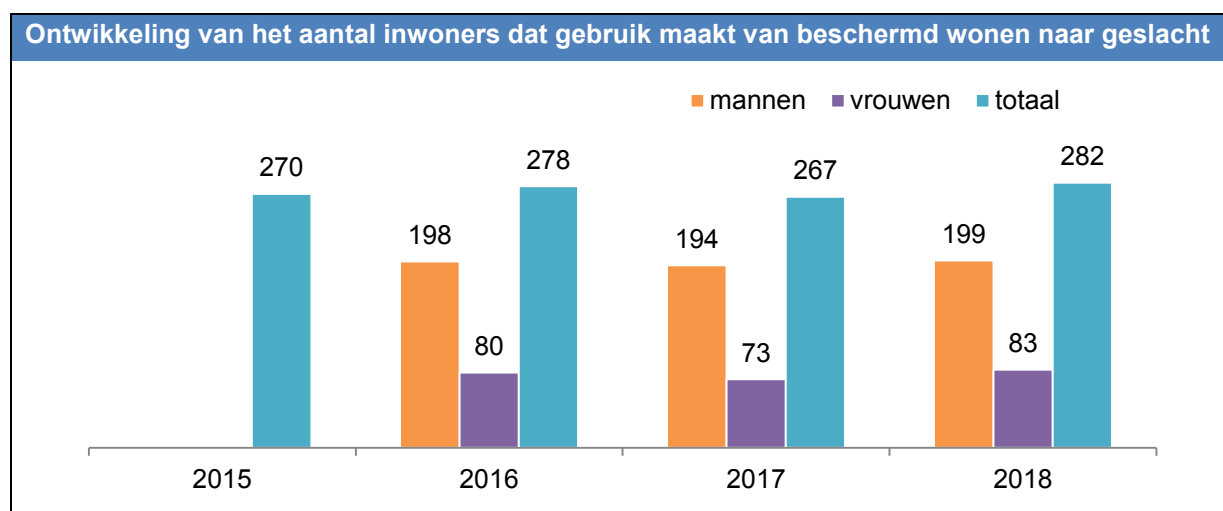
Bron: CBS Monitor sociaal domein (via [waarstaatjegemeente.nl](#))

Het is mogelijk om met gemeentelijke cijfers nog een verdere uitsplitsing te maken tussen de verschillende soorten WMO-voorzieningen in combinatie met de leeftijd van de ontvanger. (Tot nu toe zijn gegevens uit de landelijke Monitor sociaal domein gebruikt). Door verschillende meetmethoden (kijk je op een moment of naar een periode) zijn de cijfers beperkt vergelijkbaar met die in de tabellen hierboven. In onderstaande grafiek valt op dat jongere mensen vooral gebruik maken van 'begeleiding' en oudere vooral van de regiotaxi.

Bron: T-care, gemeente Leiden

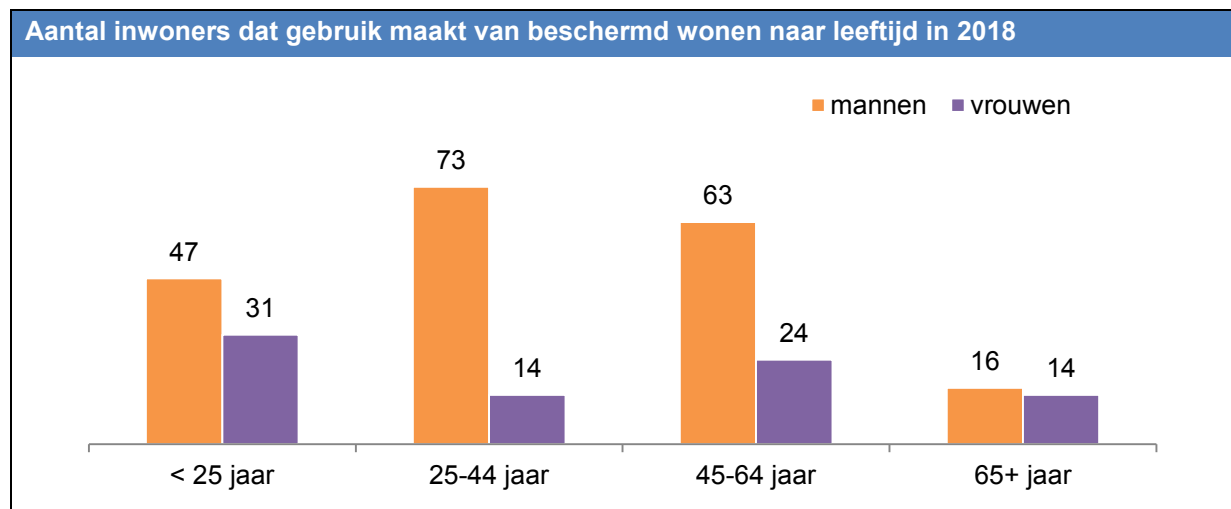
Beschermd wonen is een regeling voor iedereen die niet meer zelfstandig kan wonen vanwege psychische en/of psychosociale problematiek. Wanneer ambulante hulp aan huis (begeleid wonen) niet voldoende is, wordt middels beschermd wonen een kamer aangeboden in een instelling of wooninitiatief. Hier worden de bewoners intensief ondersteund in de dagelijkse activiteiten. Er wordt gezorgd voor een stabiele omgeving, dagelijkse regelmaat en een zinvolle dagbesteding; er wordt gewerkt vanuit de mogelijkheden. Afhankelijk van de behoeften en het aanbod van de woonvorm kan er ook begeleiding zijn bij het huishouden, het maken van sociale contacten en eventuele verzorging en verpleging. Klinische opname of wonen op een gesloten afdeling valt niet onder beschermd wonen. Beschermd wonen wordt regionaal georganiseerd, Leiden is centrumgemeente.

Bron: T-care

Het aantal inwoners van Leiden dat beschermd woont is vrij stabiel, en ligt rond de 275. Het zijn vooral mannen. Relatief gezien zijn het vooral jongvolwassenen die gebruik maken van beschermd wonen.

Bron: T-care

4.3 C. Ervaring en participatie van cliënten

In het kader van ‘Verandering in beeld’ zijn in 2017 interviews gehouden met 26 (ex-)cliënten van de WMO. De gemaakte geluidsopnamen zijn niet getranscribeerd, maar samengevat (en mogelijk geïnterpreteerd) in de woorden van de interviewer. Op basis van deze samenvattingen is een evaluatie tot stand gekomen. De evaluatie geeft een globaal inzicht in de beleving van de cliënten.

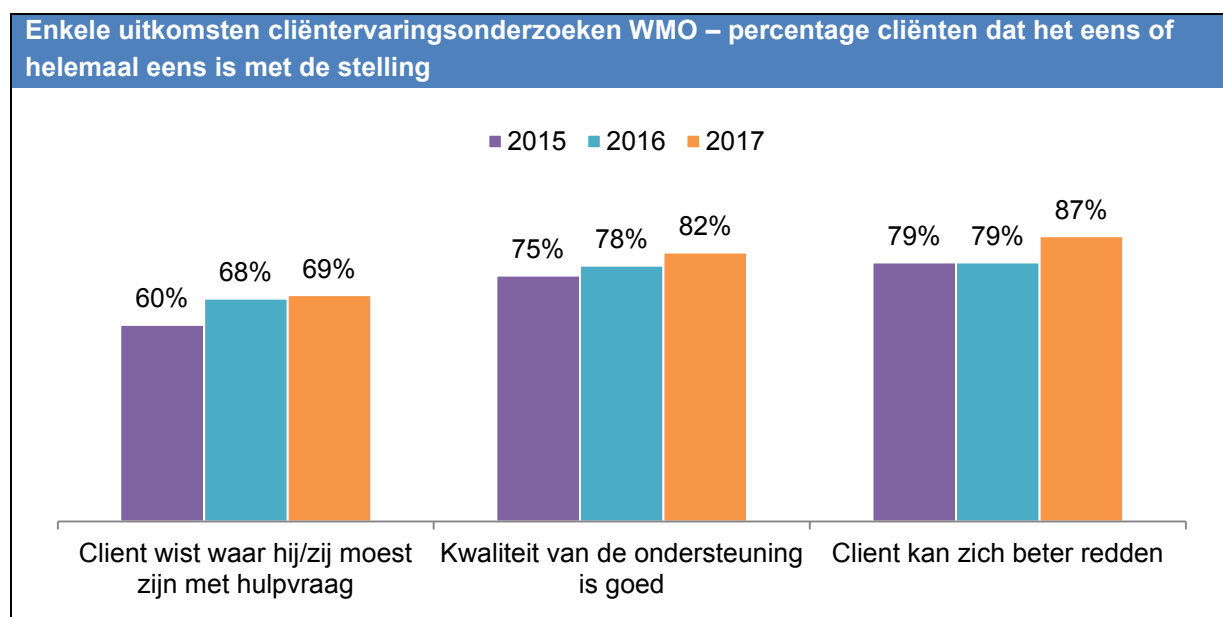
Het globale beeld over de uitvoering van de WMO dat uit de interviews naar voren komt, is niet eenduidig. Dit komt onder andere doordat sommige cliënten meerdere vormen van hulp ontvangen en over die verschillende vormen verschillend oordelen.

Het lijkt alsof enkelvoudige hulp met een eenvoudige procedure het meest positief scoren (bijv. kilometervergoeding). Meervoudige problematiek vergt meer afstemming tussen de cliënten, gemeente en uitvoerende instanties. Blijkbaar werkt dan het ‘één contactpersoon-principe’ onvoldoende of geheel niet en dat wekt wrevel. Ook schaamte bij de cliënten kan een rol spelen. In die gevallen waarin cliënten zich onheus bejegend voelen, lijkt het moeilijk om die schade te repareren. Goede (interne) communicatie is het sleutelwoord.

Lange wachttijden om vervoermiddelen gerepareerd te krijgen zijn funest. Cliënten krijgen dan het gevoel niet ‘gezien’ te worden, maar een anoniem ‘nummer in het proces’ te zijn. Ondanks dat ze beseffen dat medewerkers van de gemeente of uitvoerende instanties ook hun best doen.

Naast de interviews in het kader van Verandering in beeld zijn over 2015, 2016 en 2017 [Cliëntervaringsonderzoeken WMO](#) gehouden. NB: soms wordt het jaartal van verschijnen van de publicatie gehanteerd (het onderzoek over de ervaringen in 2017 verscheen in 2018). Dit is een landelijk verplichte enquête onder inwoners die het afgelopen jaar WMO-ondersteuning hebben ontvangen. In de laatste editie zijn in Leiden 1.249 cliënten uitgenodigd om aan het onderzoek mee te werken waarvan er 354 hebben gereageerd.

Hieronder zijn enkele uitkomsten weergegeven. De eerste stelling betreft de toegankelijkheid van de ondersteuning, de tweede de kwaliteit ervan en de derde het effect van de ondersteuning. In de tijd gezien is er een verbetering zichtbaar, overigens ook bij de meeste andere stellingen die in het Cliëntervaringsonderzoek staan.

Bron: Client ervaringsonderzoeken WMO

Als sterk punt wordt genoemd dat de “veel cliënten tevreden zijn en geen verdere opmerkingen hebben”. Als verbeterpunten worden genoemd: “de regiotaxi is vaak te laat en de communicatie hierover laat te wensen over” en “het is moeilijk om vervanging te krijgen als hulp op vakantie is”.

5 Participatiewet

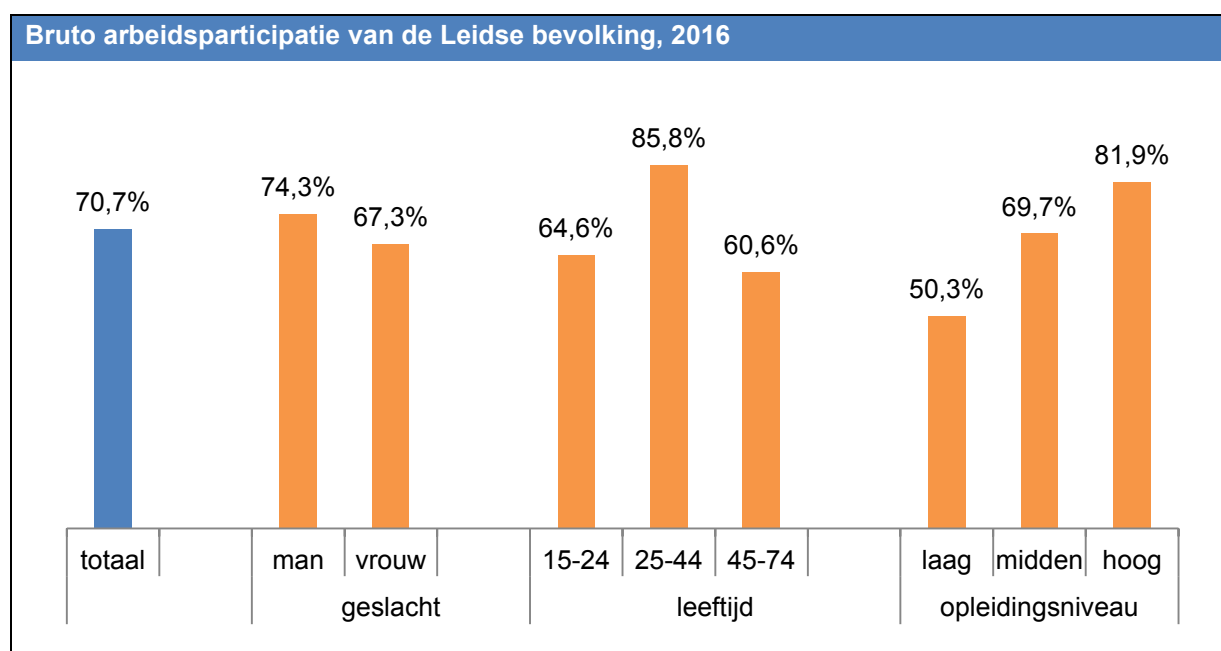
5.1 A. Profiel toegespitst op participatiewet

In deze paragraaf kijken we naar:

- arbeidsparticipatie
- financiële situatie volgens Leidenaren zelf
- huishoudens met inkomen onder 120% van het sociaal minimum

• Arbeidsparticipatie

In Leiden is de bruto arbeidsparticipatie 70,7% (in heel Nederland is het 70,0%). Bruto arbeidsparticipatie wil zeggen: het aantal mensen dat betaald werk heeft of daar naar op zoek is als percentage van alle inwoners van 15-74 jaar. In de grafiek is te zien dat de arbeidsparticipatie het hoogst is onder inwoners van 25-44 jaar. Inwoners van 15-24 studeren vaak nog en een deel van de 45-74-jarigen is al met pensioen. Er is ook een duidelijk verband te zien met opleidingsniveau. Hoger opgeleiden participeren relatief vaker op de arbeidsmarkt dan lager opgeleiden.

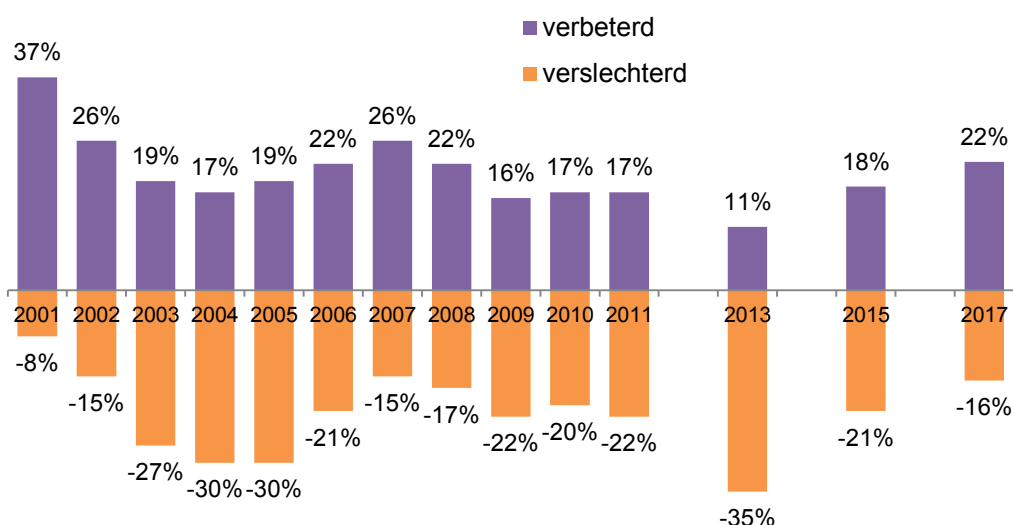
Bron: CBS

• Financiële situatie volgens Leidenaren zelf

In de Leidse Stads- en wijkenquête wordt sinds 2001 gevraagd of mensen vinden dat de financiële situatie van hun huishouden is verslechterd, gelijk gebleven of verbeterd. Er is te zien dat tussen 2007 en 2013 het percentage mensen dat vond dat hun situatie verbeterde daalde en het percentage mensen dat vond dat hun situatie verslechterde steeg. Vanaf 2013 is weer een opgaande lijn te zien.

➔ [Wijkgegevens over financiële situatie](#) (pagina 122 en 124)

Ontwikkeling van de financiële huishoudsituatie in de laatste 12 maanden

Bron: Stads- en wijkenquête Leiden

• Huishoudens met inkomen onder 120% van het sociaal minimum

In de inleiding werd al de inkomensverdeling weergegeven van de totale Leidse bevolking. Op deze plek zoomen we in op de mensen met een laag inkomen, in Leiden wordt de grens van 120% van de bijstandsnorm gehanteerd. → [Wijkgegevens over lage inkomens](#)

8.100 huishoudens hebben een inkomen tot 120% van het beleidsmatig minimum. Dit is 13% van alle huishoudens in Leiden. In de tabel hieronder is te zien hoe de huishoudens zijn samengesteld en welke inkomstenbron deze groep huishoudens heeft. Wat opvalt is dat eenoudergezinnen, en met name die met kinderen onder de 18 jaar, het vaakst een inkomen hebben tot 120% van het beleidsmatig minimum. Het betreft 26% van alle eenoudergezinnen en 37% van die met jonge kinderen. Paren met kinderen hebben juist het minst vaak een inkomen tot 120% van het beleidsmatig minimum (5%). Als we kijken naar de belangrijkste inkomstenbron van het huishouden dan blijkt dat van huishoudens met een bijstandsuitkering 85% onder 120% van het beleidsmatig minimum zit. Van de gepensioneerden in Leiden heeft 21% een inkomen onder 120% van het beleidsmatig minimum.

Aantal en percentage huishoudens met een inkomen, totaal en onder 120% van het sociaal minimum			
Type huishouden	totaal aantal	aantal tot 120% min.	percentage tot 120% min.
Eenpersoonshuishouden	32.800	5.500	17%
Paar zonder kinderen	14.200	1.000	7%
Paar met kinderen	11.600	600	5%
w.v. paar met alleen kinderen jonger dan 18 jaar	8.100	400	5%
paar met minstens 1 kind van 18 jaar of ouder	3.400	200	6%
Eenoudergezin	3.400	900	26%
w.v. eenoudergezin met alleen kinderen jonger dan 18 jaar	1.900	700	37%
eenoudergezin met minstens 1 kind vanaf 18 jaar	1.500	200	13%
TOTAAL	63.000	8.100	13%

Voornaamste inkomensbron van het huishouden	totaal aantal	aantal tot 120% min.	percentage tot 120% min.
Inkomen uit arbeid	36.500	1.300	4%
Inkomen uit eigen onderneming	3.400	500	15%
Werkloosheidsuitkering	800	200	25%
Arbeidsongeschiktheidsuitkering	1.500	500	33%
Bijstandsuitkering	2.600	2.200	85%
Overige uitkering sociale voorzieningen	1.000	600	60%
Pensioen	12.100	2.600	21%
Overig en onbekend	5.200	100	2%
TOTAAL	63.000	8.100	13%

Bron: CBS

De gemeente heeft regelingen om mensen onder een bepaalde inkomens- en vermogensgrens te ondersteunen, bv. voor maatschappelijke participatie, de zorgverzekering of voor bijkomende schoolkosten. Om voor miniregelingen in aanmerking te komen moet een huishouden een vermogen onder een bepaalde grens hebben. Als je dat toepast houden we 6.200 huishoudens over die de doelgroep vormen van het minimeleid. Van hen maakt 63% gebruik van minimaal 1 miniregeling. → Meer informatie hierover staat op de website van [UDC Leiden071](#).

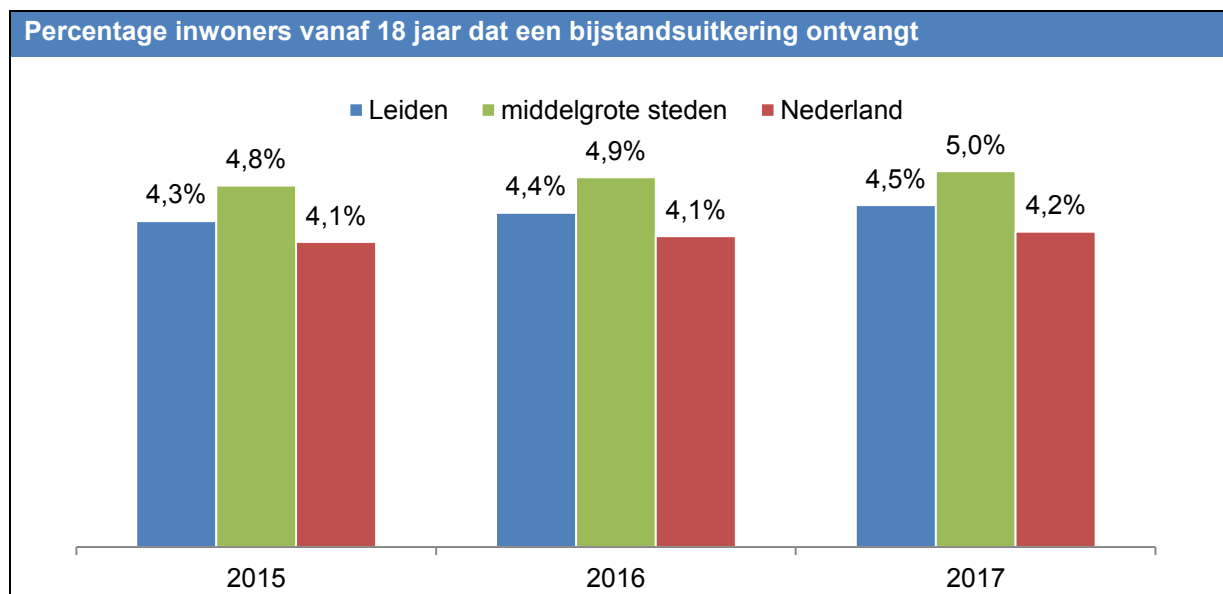
5.1 B. Gebruik van regelingen

Bij de Participatiewet worden twee regelingen bekeken: bijstandsuitkeringen (inclusief aan bijstand gerelateerde uitkeringen) en re-integratievoorzieningen. In onderstaande tabel staat hoeveel mensen in Leiden hiervan gebruik maken. Bij bijstand is een uitsplitsing gemaakt tussen mensen tot de AOW-leeftijd en mensen vanaf de AOW-leeftijd.

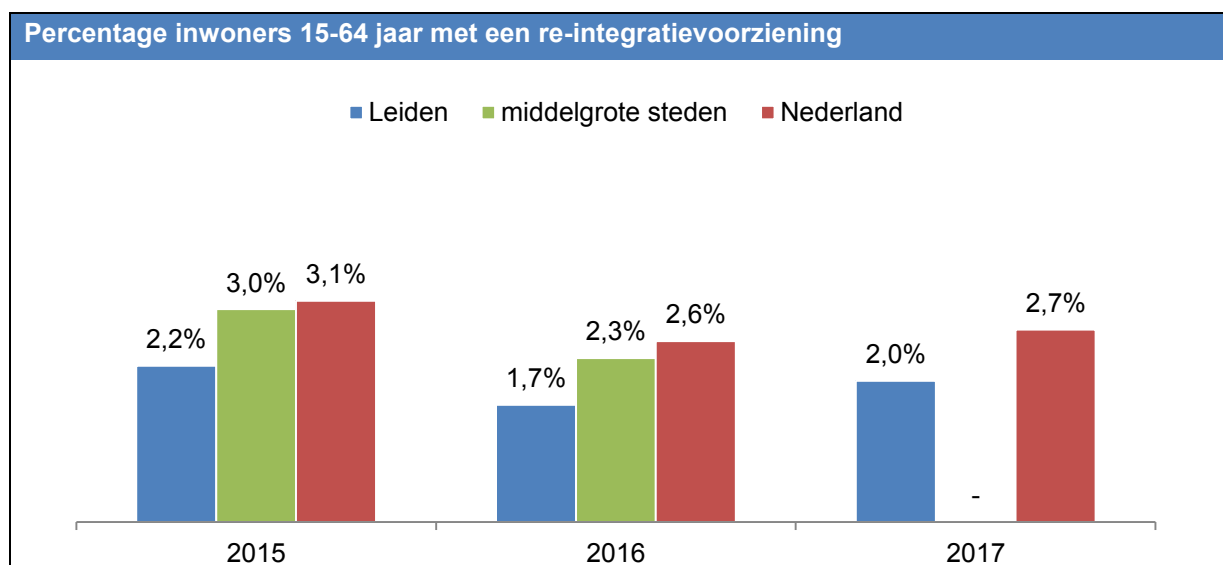
Aantal en percentage inwoners dat gebruik maakt van participatievoorzieningen							
	Aantal				%		
	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Personen met bijstand totaal (% van inw. vanaf 18 jaar)	4.390	4.540	4.700		4,3%	4,4%	4,5%
tot AOW leeftijd (% van inw. 15-64 jaar)	4.020	4.160	4.300		4,6%	4,7%	4,8%
vanaf AOW leeftijd (% van inw. 65 jaar en ouder)	370	380	400		2,2%	2,2%	2,3%
Personen met re-integratievoorziening (% van inw. 15-64 jaar)	1.930	1.460	1.770		2,2%	1,7%	2,0%

Bron: CBS Participatiewet (via [waarstaatjegemeente.nl](#))

In Leiden maken relatief weinig mensen gebruik van bijstand en re-integratievoorzieningen als we vergelijken met andere middelgrote steden. Een verklaring daarvoor is dat Leiden relatief veel inwoners heeft die student zijn. Dat betekent dat zij wel meetellen in de noemer (aantal inwoners) terwijl zij over het algemeen geen gebruik maken van een participatievoorziening. → [Wijkgegevens over bijstandsgebruik](#)

Bron: CBS Participatiewet (via waarstaatjegemeente.nl)

Bron: CBS Participatiewet (via waarstaatjegemeente.nl)

5.2 C. Ervaring en participatie van cliënten

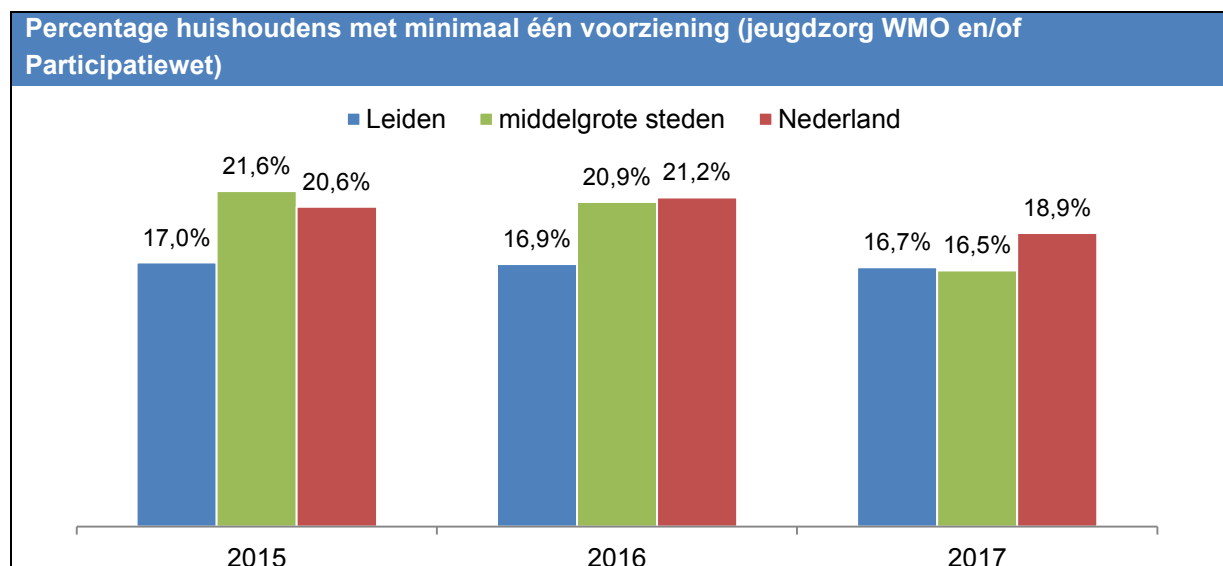
In 2018 is een [analyse](#) gedaan van een aantal interviews met cliënten van team Werk en inkomen. De conclusie was: “Voor zover het beperkte aantal bruikbare interviews (13) een accuraat beeld kan geven van de ervaringen met Werk en inkomen, is het beeld dat uit de interviews naar voren komt over het algemeen positief. De meeste respondenten zijn tevreden over de hulp, het verloop van het contact en de snelheid van werken. Gebrek aan financiële middelen blijft een hachelijke zaak en wanneer het fout gaat, dan zijn mensen erg teleurgesteld. Fijn resultaat is dat twee respondenten vrijwilligerswerk zijn gaan doen op aanraden van de hulpverleners.”

In maart 2017 is het uitgebreide rapport [Klantervaringen team Werk en inkomen 2016](#) verschenen. De uitkomsten hiervan zijn besproken in de Monitor sociaal domein 2017.

6 Stapeling en levensweganalyse

- Stapeling

In onderstaande grafiek is gekeken naar alle huishoudens: hoeveel procent maakt gebruik van minimaal één regeling in het sociaal domein? In Leiden blijkt dat rond de 17% te liggen, duidelijk lager dan gemiddeld in de middelgrote steden en Nederland. → [Wijkgegevens over stapeling](#) (pagina 3)

Bron: CBS Monitor sociaal domein (via [waarstaatjegemeente.nl](#))

In absolute aantallen gaat het in Leiden in 2017 om 11.320 huishoudens. De aantallen kunnen afwijken van eerder genoemde omdat we nu kijken naar huishoudens en niet naar personen, zoals in de voorgaande paragrafen. In onderstaande tabel staat het aantal en percentage huishoudens dat gebruik maakt van regelingen binnen één, twee of drie pijlers. (Leesvoorbeeld: 285 huishoudens maken gebruik van zowel jeugdzorg als van de Participatiewet.) Het blijkt dat de meeste huishoudens die gebruik maken van het sociaal domein, gebruik maken van slechts één pijler: 86%. 13% maakt gebruik van twee pijlers en 1% van alle drie de pijlers. In totaal betreft die laatste groep 60 huishoudens, ongeveer 0,1% van alle Leidse huishoudens.

Aantal en percentage huishoudens dat gebruik maakt van de verschillende pijlers in 2017			
	aantal huishoudens	% van alle Leidse huishoudens	% van huishoudens met minimaal één voorziening
Alleen jeugd	1.870	2,7%	17%
Alleen P-wet	3.230	4,7%	29%
Alleen Wmo	4.690	6,8%	41%
Jeugd en P-wet	285	0,4%	3%
Jeugd en WMO	195	0,3%	2%
P-wet en WMO	945	1,4%	8%
Jeugd, P-wet en WMO	60	0,1%	1%
Totaal	11.320	16,5%	100%

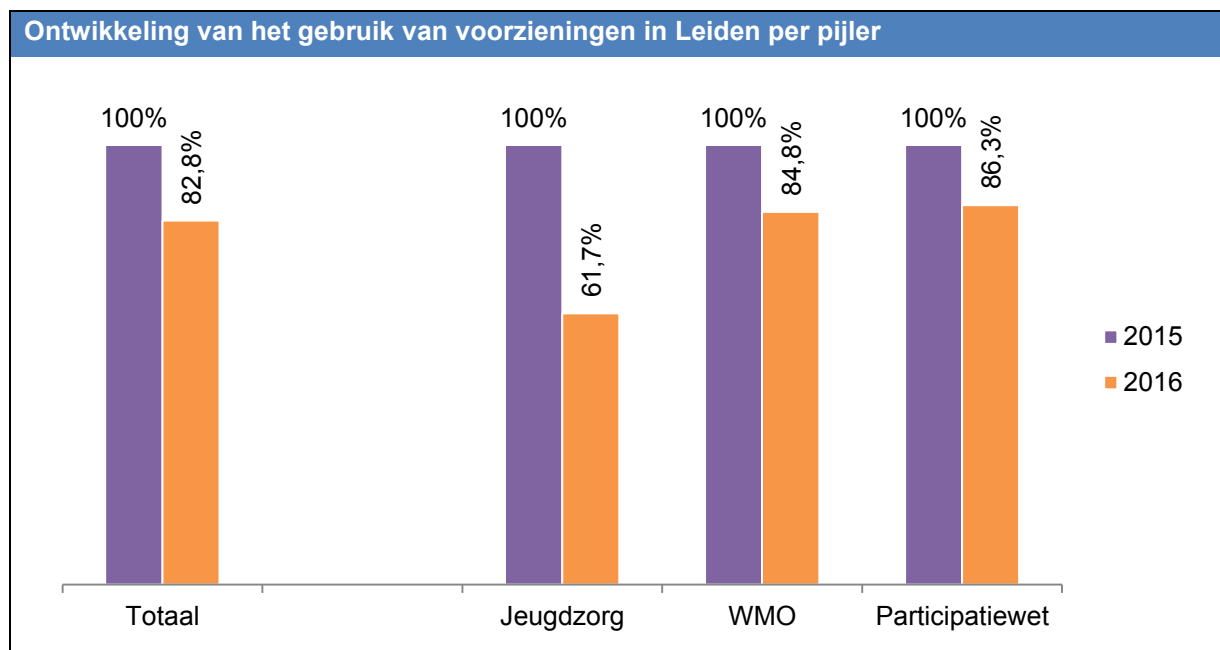
Bron: CBS Monitor sociaal domein (via [waarstaatjegemeente.nl](#))

- Levensweganalyse

Dit jaar heeft CBS via de Monitor sociaal domein die op waarstaatjegemeente.nl wordt gepubliceerd een start gemaakt met de 'levensweganalyse'. Hierin wordt over verschillende jaren bekeken hoeveel gebruik er wordt gemaakt van voorzieningen in het sociaal domein en hoe zich dat ontwikkelt. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten. De cijfers worden interessanter naarmate de tijdreeks langer wordt, maar hieronder laten we vast wat resultaten zien.

In onderstaande grafiek is het aantal huishoudens dat in 2015 gebruik maakte van één of meer voorzieningen op 100% gesteld. Een jaar later is gekeken hoeveel procent van deze huishoudens nog steeds gebruik maken van een voorziening. Het blijkt dat in totaal in Leiden 82,8% van de huishoudens die in 2015 een voorziening hadden, dat in 2016 nog steeds (of weer) deed. Bij jeugdzorg blijkt dat dit percentage sterker daalt dan bij de andere pijlers. Landelijk wijken de cijfers niet veel af.

NB: het gaat in de levensweganalyse steeds om de groep huishoudens die in 2015 van een voorziening gebruik maakte. In 2016 zijn natuurlijk ook weer nieuwe huishoudens gebruik gaan maken van ene voorziening, maar die zijn hier buiten beschouwing getalen.

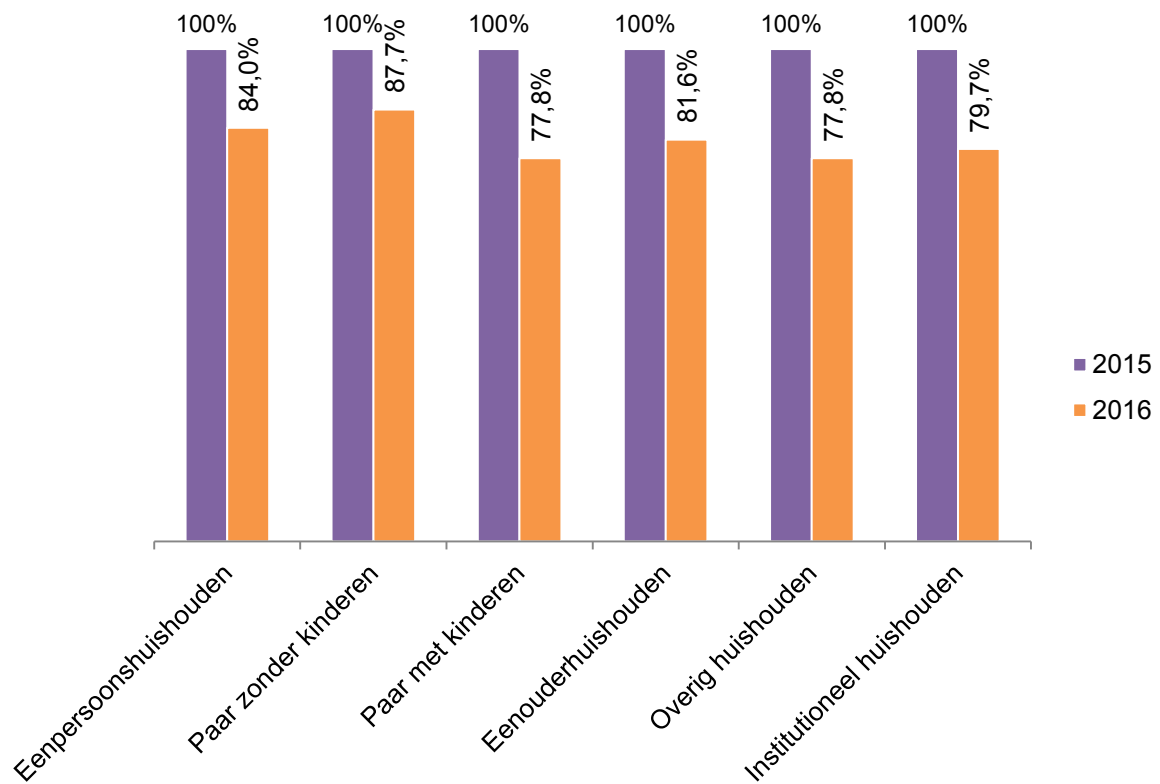

Bron: CBS Monitor sociaal domein (via waarstaatjegemeente.nl)

De levensweganalyse is ook toegepast op verschillende soorten huishoudens. In onderstaande grafiek is te zien, per soort huishouden, hoeveel procent van de 'gebruikers' in 2015, in 2016 nog steeds gebruik maakten van een voorziening in het sociaal domein. Het blijkt dat paren zonder kinderen het vaakst twee jaar achter elkaar gebruik maakten van een voorziening in het sociaal domein en paren met kinderen en 'overige huishoudens' het minst vaak.

Ontwikkeling van het gebruik van voorzieningen in Leiden naar soort huishouden

Bron: CBS Monitor sociaal domein (via waarstaatjegemeente.nl)

7 Begrippen en definities

- **Vormen van jeugdzorg**

Jeugdhulp zonder verblijf

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. De jongere verblijft thuis, in het eigen gezin. Of anders gezegd, de jongere slaapt thuis. In ieder geval formeel. Het kan zijn dat de jongere bij opa en oma slaapt of bij iemand anders, echter dit is dan niet formeel zo geregeld.

Jeugdhulp met verblijf

Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. De jongere verblijft elders. Of anders gezegd, de jongere slaapt formeel niet thuis in het eigen gezin. Dit betekent dat het hier alleen om de verblijfsvormen gaat waarbij er sprake is van een overnachting. Ook verblijf in logeerhuizen, alleen tijdens weekenden of juist door de week, vallen onder jeugdhulp met verblijf.

Jeugdbescherming

Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.

Jeugdreclassering

Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

- **Maatwerkarrangementen WMO**

Ondersteuning thuis

Deze groep bevat de volgende productcategorieën uit de iWmo-standaarden: begeleiding, persoonlijke verzorging, kortdurend verblijf, overige ondersteuning gericht op het individu of huishouden/gezin, dagbesteding, overige groepsgerichte ondersteuning en overige maatwerkarrangementen.

Hulp bij het huishouden

Hulp bij het huishouden is bijvoorbeeld het huis schoonmaken, boodschappen doen, maaltijden klaarmaken, de was doen, verzorging van planten en huisdieren, enzovoort.

Verblijf en opvang

Deze groep bevat de volgende productcategorieën uit de iWmo-standaarden: beschermd wonen, opvang, spoedopvang en overige beschermd wonen en opvang.

Hulpmiddelen en diensten

Deze groep bevat de volgende productcategorieën uit de iWmo-standaarden: woondiensten, vervoersdiensten, rolstoelen, vervoersvoorzieningen, woonvoorzieningen en overige hulpmiddelen.